

Mrs Simbah, ha-Kohen, of Dvinsk, 1843-1926

ספר

9

אור שמח

חובר ברצון אבינו שבשמים

על כל ספר

משנה תורה

לרבינו משה ב"ר מיימון ז"ל

ובא חלק זה על:

ספר המדע, אהבה, זמנים וזרעים

מאת הגאון האמיתי מאור הגולה

רבינו מאיר שמחה הכהן מדווינסק זללה"ה

(מלפנים דענאבארג)

בן הרב המפורסם רבי שמשון קלונימוס זללה"ה
בן הגאון המפורסם בדורו רבי חנניה כהן זללה"ה

נדפס לראשונה בין השנים תרס"ב - תרפ"ז לפ"ק

ועתה מופיע מחדש באותיות מרוכעות מאירות עינים, בהגה"ה מדויקת, ובתיקון שגיאות ושיבושי הדפוס של המהדורות הקודמות, ובהשלמת המילואים, ההשמטות וההוספות על מקומם, כציון אלפי מראה מקומות, ובפיענוח ראשי תיבות בחילוק לקטעים ובפיסוק מלא, בצירוף מפתחות ענינים.

פניה"ק ירושלים תובכ"א

שנת מאיר שמחה הכהן זללה"ה (ע"ה)

ה'תשס"ב לפ"ק

אבן מסורה יבט"ו

עד שעת חפזון, מכל מקום דריש קרא דכבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך אתה שורף, ואנן קיי"ל כו' יהושע דעל שעת אכילה קאי רישא וסיפא, מן כבוא השמש עד מועד צאתך ממצרים אתה אוכל. ועוד צריך ביאור.

→ **הלכה זו: אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו בו, זה הכלל כל שמכרכין עליו ברהמ"ז יוצא בו ידי חובתו, וכל שאין מכרכין עליו כו' אינו יוצא בו י"ח.**

הנה הארי החי (שאנת אריה) בסימן צ"ו האריך בזה, דלדידן אתי עשה ודחי ל"ת, והעלה דלא כרבינו. ולענ"ד נראה דרבינו רוח אלקים קדישין כו' להבחין הגדר האמיתי בהך דעשה דוחה ל"ת, דהעדר הדבר מורה על אפסות, דלא מצאנו בבבלי דידחה עשה דאכילה ל"ת, לאכול דבר האסור והטמא. לכן הציוור האמיתי הוא, דזה לא יתכן דעבור קיום עשה שיקיים, היינו אכילת מצה שצוהו השי"ת, לאכול דבר האסור באכילה, ואכילתו נמנעת מחפץ השם, רק מצאנו ככה שעבור עשה דאכילת בשר פסח ישבור העצם שיש בו מוח, דהמוח אינו דבר האסור באכילה, שאם נפקע העצם מצוה לאכול המוח, א"כ אמרינן כיון דאי אפשר לקיים עשה דאכילה רק באופן שיעשה פעולה האסורה אתי עשה ודחי ל"ת,

→ וגדולה מזו מצינו בזבחים (צו, ב) דבשר קודש שבלע בשר פיגול, פריך דניתי עשה דאכילת כשרה ולידחי ל"ת דאכילת פסולה. דתמן האיסור הוא רק במה שנבלע, א"כ אמרינן דמצוה עליו לאכול בשר קודש, והבשר שאוכל הוא קודש, אלא שמוכרח עבור זה לאכול גם פסול, אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת, דאם לא היה נבלע הפסול היה הכשר בר אכילה, והמצוה לאכול את הכשר לא נפקע ממנו, לכן מה שאוכל את הפסול הוי רק כפעולה של איסור בשעת קיום המצוה, והוי כפעולת שבירת עצם, שמוכרח לעבור

קבוע לא מאוחר מעיקר מטרת הכונה באכילת הבשר. דאם נאמר דמסברא כיון דקדישא טפי מהראוי שיהא נפסל בשהייה קודם, מאי פריך מפסח דעיקרו אינו אלא לאכילה, ונאבדו האימורים זורק הדם, ונאבד בשר אינו זורק הדם, לכן מיפסל קודם, אבל חגיגה דאימורין לגבוה חשיבי ב"י טפי מבשר אין סברא דיהיו מותרים להקטרה בזמן שהבשר כבר עברה צורתו, ולכן העיקר כפירוש הקודם. ועיין הגהות מיימוני לקמן פרק ח' סימן י' באורך ראיות נכונות דקיי"ל כרבי עקיבא, יעו"ש ודו"ק.

ונראה לכאורה, דלפי מה דמצאנו בשלהי מכילתא (פסחים קכ, ב) דאם אכל מצה בזה"ו אחר חצות לראב"ע לא יצא ידי חובתו, משום דאיתקוש לפסח, ה"נ כיון דכתיב בפסח כבוא השמש תאכלנו, אף על גב דבשר לאוכלו עד חצות או כל הלילה, מ"מ מצוה מן התורה לאוכלו תיכף משתחשך. ולכאורה נראה דתליא בפלוגתא דתנאי דמייתי בריש ברכות דף ט' ע"א דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע, דר"א אמר בערב אתה זוכה וכבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך כו' אתה שורף, רבי יהושע אומר כבוא השמש אתה אוכל, ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים, דלרבי אליעזר מצוה לאוכלו כבוא השמש, ולר"י כל קרא על זמן אכילה קאי, שאוכל מן כבוא השמש עד מועד צאתך ממצרים. אמנם מדברי התוספתא פרק ב' (הט"ו) מאימתי אוכלין משתחשך. לא אכלן משתחשך אוכלן כל הלילה, לא אכלן כל הלילה לא יאכלם מעתה, מוכח דאף על גב דסברה דנאכלין כל הלילה מ"מ מצוה לאוכלן משתחשך תיכף. וטעמא נראה, משום דכתיב כבוא השמש, וזה מוכח למעיין, דאי משום זריזות, הלא לא נאות סיפא, דתני לא אכלן משתחשך אוכלן כל הלילה, וזה דין חדש, לא הזכיר בראשונים. אולי אף על גב דדריש ואכלו בלילה הוה כל הלילה מקרא דבחפזון,

קודם קיימו את המצה, אבל שיתרצה לפני קונו ויקיים מצות אכילת מצה במה שמצה שלא לאכול, היינו כלאים וטבל וכי"ב, זה מן ההפכים, ודו"ק.

← אך צריך מוכן אמאי מפלפל הגמרא טובא בהך דריש יבמות (ג, ב), דליתי עשה דיבום וידחה ל"ת דערויות, דבאמת מסיק בדף כ" ע"א דחייבי לאוין מתיבמין מן התורה, ותמן האיסור והמצוה שניהם על הביאה וזה מתנגד לדברינו. אולם האמת, כי אם המצה אינה חלה על האדם בחיוב, אלא שמתחסת היא אל הדבר שבו האיסור, כמו יבום, שאינה מצוה המוטלת על קרקפתא דגברי בכלל, אלא שאם מת אחיו והניח אשה בלא בנים מצוה מה"ת ליבם אותה אשה, וכי היא מחייבי לאוין אמרינן דעשה דחי לא תעשה, וכמו כלאים בציצית, דאף על גב דבעשה דלבישה איכא ל"ת דלא תלבש שעטנו מ"מ דחי, וטעמא משום דהמצוה מתיחסת אל הבגד, דאם אין לו בגד אינו מחויב בציצית, רק אם יש לו בגד, וא"כ הבגד מתיחסת אליו המצה, אבל מי שמחויב לאכול כזית מצה הלא מצוה זו אינה מתיחסת אלא על קרקפתא דגברא מונח החיוב שיאכל כזית מצה. ובמה יתרצה בדבר הנאסר, חלילה לקדוש ישראל להתכבד בדבר האסור והטמא.

← ונחזור להצעה ראשונה, דלכן הוי דחי עשה דתגלחת מצורע בצפרים [לולא דגלי קרא] לשילוח הקן (חולין קמא, א), דתמן הצפור אינה אסורה, ואם אינה רובצת מותרת, אלא שפעולה זו ליקח האם מעל הבנים מוכרח לעשות קודם קיומו המצה של צפרים. אבל שיקיים מצוה המוטלת על כתפא דיליה במצוא דבר האסור, שקיום המצה היא באכילת המצה, והאיסור הוא ג"כ באכילה של מצת כלאים, זה אי אפשר להיות רק באופן שהמצוה מתיחסת אל הדבר האסור. ובזה יבא שלום בכל סוגיות הש"ס, וכן בשבת דף קל"ג ע"א דאמר ואי איכא אחר ליעבד אחר כו'

נאף על גב דתמן לא שייך הגדר, משום דהמצוה מוטלת ומתיחסת אל הבן, דהא אם אחר ימול אין בילד זה שום עבירה, ודחי ל"ת, וע"כ דתאמר דהמצוה זו מתיחסת אל האב, כמו דאמרת כאן שהמצוה מתיחסת אל הדבר שבו מונח האיסור, והבן] דהמצוה של מילת הבן אינה מושלמת ונגמרת בקציצת הצרעת, רק בחתוך האבר, אלא שאי אפשר לקיים החתוך בלא קציצת הצרעת, לכן כי ליכא אחר שפיר דחי, ומהיל האב.

→ אולם מה נעשה ביום שידובר מדברי הירושלמי (עין חלה פ"ב ה"א תוס' ד"ה אקרוב קידושין לה, א), דפרוך דליתי עשה דאכילת מצה וידחה ל"ת דחדש, דמורה ההיפך ממה שביארנו. ונראה שורש הדבר, דלמשל, אכילת יוהכ"פ הוא איסור המונח על קרקפתא דגברי, לא יתכן לומר שהמאכלים כולם אסורים, אלא שהוא איסור ומניעה המונח על האדם לשום רסן לתאות אכילתו כיום תמים, ומטעם זה כתבו הקדמונים דאמרינן דמערבין ביוהכ"פ (עירובין ל, ב) הואיל וחזי לקטנים, משום דאין זה איסור חפצא, אלא איסור גברא יעו"ש, א"כ הכא נמי בחדש יש לחקור אם היא מניעה שחלה על האדם לעכבו עד קדמו פני אלקיו בבכוריו, ואין זה איסור המונח על כל החדש, או דהוי איסור חפצא כערלה וכלאים, אף על גב דהוא איסור זמני. והנה אם הוא איסור המונח אקרקפתא דגברי א"כ שפיר אתי עשה ודחי ל"ת דחדש, כמו דתאמר שאם העשה מתיחס אל דבר הנאסר העשה דחי ל"ת, ה"נ אם העשה והל"ת שניהם אקרקפתא דגברי, ואל העושה אותם מתיחס גם העשה גם הל"ת, אתי עשה ודחי ל"ת. ובזה פליגי בבלי וירושלמי. דבריש פ"ב דפסחים (כא, ב) אמרינן דכ"מ שנאמר לא תאכל הוא איסור הנאה, ויליף מנבילה כו', ופריך הגמרא (שם כג, א) מהך דחדש דשרי בהנאה, דתנן ומאכיל לבהמה. ובבלי משני דגלי רחמנא קצירכם, אלמא דסבר דהוי איסור על המאכל, כמו נבילה וטריפה.

ובירושלמי (שם פ"ג) שניא היא שקבעה דומה לכל האיסור האדם, כאיסור אבי עיכוב זמן מה באג לומר שהתורה ד בהנאה, ולהכי היר דליתי עשה דמצה מוטלין אכתפיה דג לזה בדברי בבלי בו הכבלי קי"ל דעע שאינה

ובזה יתישבו קוץ לישא) דניתי דלא יהיה (קדו) מוטלת עליו לקיו השפחה האסורה, שאסורה עליו, וכד בן חורין מקיים ו דחצי עבד מוכר פסול מיבלע בכי כו

הלכה זו: מפני אפשר

בונתו שיפדה ע" מע"ש ביו

לה, א) בלישנא ווא"כ סתם לנו דבחלה של מעש ויש להתבונן בנ דלעיל (שם לו, ג) עקיבא הו"ל למ ונראה, משום ו בכסף מעשר שני בה, ואף על גב להו היתר בכל דהיתר דכל מוע

ובירושלמי (שם פ"ב ה"א) משני א"ר אמי כו' שניא היא שקבע הכתוב זמן. ופירוש, דאין זה דומה לכל האיסורין, אלא שהוא מניעה על האדם, כאיסור אכילת יוהכ"פ וכדומה, שהוא עיכוב זמן מה באכילת האדם, וא"כ לא שייך לומר שהתורה הרחיקה זה ואסרה אותן בהנאה, ולהכי הירושלמי לטעמיה פריך שפיר דליתי עשה דמצה ולדחי ל"ת דחרש, דשניהן מוטלין אכתפיה דגברא ודו"ק. ומש"ה אין זכר לזה בדברי בבלי בקידושין, אף על גב דלשיטת הבבלי קיי"ל דעשה דוחה ל"ת אף על פי שאינה כתובה בצדה.

ובזה יתישבו קושית תוס' (פסחים פה, א ד"ה לישא) דניתי עשה דפרו ורבו ולידחי ל"ת דלא יהיה (קדוש) [קדש] כיון דהמצוה מוטלת עליו לקיים פו"ר, ואינה מתיחסת אל השפחה האסורה, ואיך יקיים עשה כביאתה שאסורה עליו, וכדפירשתי. ול"ש לומר דהחצי בן חורין מקיים עשה דפו"ר בבת חורין והא דחצי עבד מוכרח לעבור הוי כמו חצי זית פסול מיבלע בכשירה דדחי, דזה לא דמי כמוכר. ודו"ק.

הלכה ח: מפני שהביכורים וכו' ומעשר שני אפשר שיפדה ויאכל ככל מקום.

כו'.

בוגנתו שיפדה ע"י שיטמא. וא"כ תו בחלה של מע"ש בירושלים מסיק בגמרא (פסחים לה, א) בלישנא בתרא דודאי אמרין הואיל, וא"כ סתם לנו רבינו דיוצאין בחלה, היינו דבחלה של מעשר שני בירושלים ג"כ יוצאין. ויש להתבונן בסוגיא, דעיקר הבעי' בסוגיא דלעיל (שם לו, ב) גבי פלוגתא דריה"ג ורבי עקיבא הו"ל למיבעי, ואמאי שביק עד הכא. ונראה, משום דמבעי' דילהו מוכח דלקוח בכסף מעשר שני פשיטא להו לכו"ע דיוצאין בה, ואף על גב דאי נטמא לר"י יקבר ואין להו היתר בכל מושבות, משום דפסיקא להו דהיתר דכל מושבות אינו דבר שטעון דוקא

במציאות, אלא קפידא דרחמנא היא דלא יצא בביכורים, ולסימן נקט שנאכלת בכל מושבות, וכיון דבקדושת מעשר נפיק, תו אף אם איתעביד בי' פרט שאין לו היתר ג"כ נפיק, כיון שלא נתחדשה קדושה אחריתא. רק בחלה של מע"ש בעי', כיון דמתרי קדושות הוי, יעוין בזה. ומסולק הרגשת רש"י ותוספות (שם לה, א ד"ה או דילמא), דלימא הואיל ואי לא קרא שם, דע"ז קפיד רחמנא, אלא בחלה של מע"ש שבכל קדושה נפיק בעי, אם על תרתי בהדדי קפיד ודו"ק.

אך מאין פסיקא להו דלקוח בכסף מע"ש יוצאין בה מצינן למידע מהא דבעי רב פפא (שם לה, א) אלא מצה מי כתיב מצתכם, ולכאורה מצינן למימר כמו שכתב רבינו בהלכות ציצית (פ"א ה"א), דמקדשים פסולה, וטעמא מאי, דבשלמא בציצית של עיר הנדחת כתב הכסף משנה (שם) משום דכתותי מיכתת שיעורא, אבל צמר של קדשים אף על גב דאסור בהנאה הא מצות לאו ליהנות ניתנו, וכתותי מיכתת לא שייך אלא בשל ע"ז ועיר הנדחת, וצ"ל כיון דאסור בהנאה תו לא מצי טווי אותן לשמה, דאינו יכול להתפיסן במחשבת לשמה, כיון דאיסורי הנאה הוי, ואינו בעלים לטוותן לשמה, ובשל עיר הנדחת צריך הכסף משנה לומר משום כתותי מיכתת שיעורא, משום דהתם מיירי באופן שכבר נטוו ונתלו בהבגד לשם ציצית ואח"כ נעשה של עיר הנדחת, אף על גב דא"כ איך צריך שיעור, כיון דכבר נתלו בבגד, והוי גרדומי תכלת, אמנם גם זה צריך שיעור כדי עניבה, כמו"ש רבינו סוף הפרק, ואף שכתוב בכסף משנה דהוי מדרבנן, ומה"ת א"צ שיעור כלל, אינו מוכרח יעו"ש. ולשיטת רבינו דתלית ציצית לא בעי כוונה לשמה א"ש, דבלאחר הטווי' הוי, ומדברי רבינו אלה למדתי לאם עבדו קלף של ס"ת מעור בכור תם שנשחט הפסולה, דאינו יכול לעבדה לשמה, כיון דאסורה בהנאה, וזה ברור.

Isserlein, Israel ben Pethahiah

ספר

תרומת הדשן

חיברו ויסדו חד מרבוותא קמאי דפקיעי שמייהו
הגאון הנורא רבינו ישראל זלה"ה
אשר נודע שמו בשערים ומכונה בין האשכנזים
בשם רבי איסרלאן תלמיד רבינו עוזר משלעזיא
תלמיד תלמידו של מהר"ם מרוטנבורק ז"ל

חלק ראשון

שאלות ותשובות

ערוך ומוגה עפ"י כתבי יד בתוספת תשובות חדשות
עם
ציונים מקורות השוואות והערות

מאת

שמואל אביטן

בלאאמ"ד הגאון מוהר"ר משה שליט"א

פניה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשנ"א לפ"ק

דשהיות מצטרפות. דא"כ אמתני' דאילו עוברין (פסחים מח, ב) דתנא התם שלש נשים עוסקות בבצק וכו', ותנא עלה כל זמן שעוסקות בבצק אינו בא לידי חימוץ, ואהא הוי ליה לרב פפא לאסוקיה למילתא דבעינן עסוקים רצופין בלי שהייה כדי שלא יצטרפו, ותו הוי שמעינן הכא ממילא דבעינן טיף טיף דהא טיף טיף עסק מועט הוא. אלא ע"כ בעלמא שהיות לא מצטרפות בעסק גמור, ודווקא הכא בעינן טיף להדי טיף בלי שהות, דאי לאו הכי הוו השהיות מצטרפות כיון דהטיף טיף בטול מועט הוא, הא קמן דיש לחלק בין עסק גמור לעסק מועט. לכך נראה שהנקור שמנקרין המצות אע"ג דיש לחשבן לעסק לענין זה לבד יחשב שכל זמן שעוסקים בו כך אינו בא לידי חימוץ. וכה"ג כתב הרמב"ם¹ התרגולים כל זמן שמנקרים במורסן שלשו במים אינו בא לידי חימוץ, ונראה דה"ה בניקור, מ"מ לא חשיב עסק כל כך לבטל השהיות.

התחיל להתחמץ. אבל עסק אחר מועט אע"פ שיש בו כח לעכב שלא יתחיל להתחמץ, כל זמן שמתעסקים בו, כדמוכח מקיטוף דאינו עסק גדול ואפ"ה מעכב החמוץ, כדאייתא בהדיא פ' אלו עוברין (פסחים לט, ב). אמנם כ"כ אין בו כח לבטל מה שהותחלו כבר להתחמץ, וכן נראה לחלק². וראייה מהא דאמר רב פפא אההוא דגן שנפל לתוכו דלף והוא דעביד טיף טיף להדי טיף טיף. ופרש"י³ שהדלף טורד זה אחר זה ואין שהות בנתיים וטרדות הדלף אין מניחו להתחמץ. והשתא אי בעלמא סבירא לן דשהיות מצטרפות, מאי קמ"ל רב פפא פשיטא דבעי טיף טיף דאי לאו הכי אלא שהיה שהות בין טיפה לטיפה, כיון דכל היום כולו נפל היו השהיות מצטרפות. ואפשר היינו דעת אחד מהגדולים דלעיל, דמייתי נמי ראייה מהכא אלא שקצר בלשונו.

ואין לומר דהוא גופא אתא רב פפא לאשמועינן

סימן קכד

מהגדולים¹ נתן טעם לאיסור לפי שהקמח שמוסיפים אינו נילוש ונגבל יפה ונשאר מעט בעין בתוך העיסה, ואפי' לאחר אפייה עודנו בעין ושמא לא נאפה אותו קמח יפה, ויש לחוש שמא יפול במרק בקערה ויתחמץ. ונראה דדי בסברא זו ליישב המנהג שנהגו העולם ליזהר. ואם היה אפשר בלי שהיות העיסה, טוב ללוש עוד עיסה אחרת קטנה מגיבול קשה ויבש תמיד לפי הערך ויערב אותו עם העיסה המלוחלת שניתוסף בו מים ויקבלו זו מזו וזו מזו לחלוות ויבישות עד שיגיעו שניהם למדה בינונית².

שאלה: בשלשן עיסה בפסח למצות ולפעמים מוסיפים המים בקמח יותר מן הראוי, שרי להוסיף או ג"כ קמח לתוך הלישה כדי שתהא העיסה כראוי או לאו.

תשובה: יראה דלא שפיר דמי¹, אע"פ שנמצא כתוב על שם אחד מהגדולים² שהורה דיותר טוב להוסיף קמח כשאירע כך ממה שהולכים ושואלים למנהיג היאך יעשה, כלשון זה הורה. ונראה דגם מלשון זה משמע דלאו שפיר דמי, אלא דהא גרע טפי ששואלים למנהיג ואפשר בתוך כך תחמץ העיסה³. וגם שמעתי שאחד

סימן קכה

וקי"ל דלא ספינן בידים איסור לקטן, הא חולק מהר"ם בהלכות ברכות שלח¹ דהנ"מ באיסור לאו אבל ביטול מצות עשה ספינן ליה. ובהו יישוב המנהג שנהגו להטעים התינוקות מן הקידוש בבית הכנסת, ועיין שם. והרי נידון דידן נמי אין האיסור אלא משום ביטול ופגם המצות. אך קשה קצת חילוק דמהר"ם דבפ' חרש בגמ' (יבמות

74 שאלה: קטן בערב פסח שרי להאכילו מצות או לאו.

תשובה: יראה דאם לא הגיע הקטן לכלל דעת כ"כ שיודע ומבין מה שמספרים לו מניסים ונפלאות ביציאת מצרים שרי להאכילו¹. ואע"פ דאסרו חכמים לגדול אכילת מצה בע"פ מזמן איסור חמץ ואילך

אומץ סי' תשי"ח. 6. ב"י ורמ"א (סי' תנ"ט ס"ג) ונגי"א (סק"ד) הביאו מסקנת רבינו, ועי' ד"מ (סק"ג) שהביא מתשרי הרשב"א (ח"א סי' קכ"ד) ומהר"י (סי' קצ"ג) כד' רבינו דעסק מועט כגון להעביר ידיו ע"ג ל"ת עסק כלל, ופלישין מהר"י שם מ"ה במהר"ל הלכו המצות (ריש עמ' 10), וז"ה כרא"ש (כלל י"ד סי' ד') הביאו בב"י שם. 7. ד"ה טיף להדי טיף. 8. פ"ה מחמץ היותו.
 סי' קכד: 1. ב"י ושו"ע (סי' תנ"ט ס"א). 2. מהר"ש — מובא במהר"ל הלכו המצות (עמ' 11) ובתשו' (סי' קל"א). (ועי' מהר"ש סי' דצ"ח). 3. עי' מג"א שם (סקט"ז) יוגם במהר"ל בשם מהר"ש מתיר לתחילה, ולא ידעתי למה כיון בזה הרי דברו מהר"ש במהר"ל שם הם ממש כלשון רבינו כאן בשם א' מהגדולים, ועי' גופא כתב רבינו דגם מלשון זה נראה דלאו שפיר דמי, וז"ב. 4. מהר"ל שם, ומובא גם במהר"י (סי' ת"ל) כלשון זה. 5. עי' היטב מהר"ל שם (עמ' י, א) ולקט יושר (ח"א עמ' 95).
 סי' קכה: 1. ב"י ורמ"א (סי' תע"א ס"ב), ועי' מג"א (סק"ד) ואין חילוק בין קטן לקטנה. ועי' לקט יושר (ח"א עמ' 80) וכתב זאת בשם מורו (ועי' הגמ"י פ"ג מחמץ את ב' ופ"ז את ט' בשם רבינו שמחה, וכו' מובא בלקט"ז שם). 2. סי' י"ז.

להבין כדלעיל, נראה דאין להאכילו מצה דדרשינן והגדת לבגד וכו', ובעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ואם ימלא הבגד כבר כריסו מן המצות, היאך שייך לומר בעבור זה כיון דאין המצה חידוש לו לקטן.

קיד, א) פריך למ"ד מצווין להפריש מכהן קטן שאוכל תרומה טמאה ומאי דפריך התם ליכא אלא איסור עשה, כדפרש"י³ התם בהדיא דאתיא ובשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר, ויש לחלק בין איסור הבא מכלל עשה ובין ביטול פגם מצות עשה⁴. אמנם אם הגיע הקטן שיוכל

סימן קכו

דאי משום איסטניס מה היה מועיל לו התענית שלפני ע"פ, שלא יהא איסטניס מלאכול מצה בליל פסח באכילת תאוה, ואם לא התענה רבי לפני השבת, תיפשוט איפכא דע"כ לאו משום בוכרא התענה בכל שנה. אלא ע"כ גם למ"ד משום בוכרא סבירא דאין מתענין כלל, כשחל ע"פ בשבת ותו ליכא למיפשט מירי. ונראה לרחות דאיכא למימר דלא ידעי אמוראי היאך עביר בשבת, ואין זה דוחק דכה"ג אשכחן פ' אלו דברים (פסחים סו, א) בבני בתירה שהיו נשיאים ונתעלמה מהן כשחל ע"פ בשבת, אם קרבן פסח דוחה שבת או לאו, והיאך שכחו מה עשו בשנים הראשונים, אלא ע"כ בשנים מרובות לא חל להם ע"פ בשבת, ונשתכח מהן הדבר אע"פ שהיתה מילתא דצבור וכו', כ"ש שנוכל לומר מילתא דיתידאי דנשתכח גם בימיו לא חל כ"כ בשנים מרובות⁶.

שאלה: ערב פסח שחל להיות בשבת מתענין הבכורות או לאו, ואם מתענין באיזה יום מתענין.

תשובה: יראה דמתענין ביום חמישי שלפני השבת¹, וכן ראיתי בימי חורפי בספר רוקח². וכן שמעתי דחד מרבוותא³ רצה להוכיח דלא מתענין כלל מהא דמייתי מרדכי פ' מקום שנהגו⁴ דפליגי אמוראי בירושלמי⁵ איתא דרבי לא אכל בערב פסח. חד סבר משום דבוכרא הוא, וחד סבר דהוה מתענה משום דאיסטניס הוה. והשתא אי סבירא לן דלמ"ד משום בוכרא מתענין צריכין להתענות אף כשחל בשבת לפני השבת, א"כ אמאי פליגי אמוראי משום מאי התענה רבי, תפשוט להו מהיכא דחל בשבת אם התענה ביום שלפניו, דודאי בשבת אין מתענין, א"כ ודאי משום בוכרא התענה בכל שנה.

סימן קכו

גוונא אמרינן בפ' כל שעה (פסחים לט, ב) לא ליחלוט איניש וכו' לא סליק להו דיקלא דמיא מארבע רוחותיו, אלמא בעינן שישלוט חום האש וחימום האור בכל צד, ובמקום שהוא דבוק א"א לשלוט שם מהר. אך בע"פ אם הדביקות כל כך מועט שיש במצה ס' כנגד מקום הדבק, פורסין מקום הדבק ושאר המצה מותרין³ דחמץ בע"פ בששים, וכן נהג אחד מהגדולים דלעיל.

שאלה: מצה שנתכפלה בתנור באפייתה מה תורתה. **תשובה:** יראה דיש לחלק בדבר, דאם הוא בתוך הפסח אסרינן לכל המצות כולן, אפילו אם אינם דבוקים רק כל שהו, דחמץ בפסח במשהו. וכן נהג אחד מהגדולים², ונראה דטעמו היה משום דחיישינן שמא לא היה חום האש יכול לשלוט בין הדביקות בכח לאפות מיד, ואדהכי נתחמצה שם בתנור. וכהאי

3. ד"ה תרומה טמאה. 4. ע"י מג"א (פ"י דס"ט) וע"י תשו' תת"ס (ח"ז ס"ו ל"ז) מש"כ בד' רבינו ובבית אפרים (ח"ו"ד ס"ו ס"ב) ביאר ד' רבינו בטוב ע"ש.

סי' קכו: 1. כ"י ושו"ע (ס"ו ח"ע ס"ב) הביא ב' דעות, ורמ"א שם פסק עיקר כרבינו. 2. ס"י ר"ע. 3. ד' פייביש המובא במהרי"ל (ס"י קניז), וע"י כס' מהרי"ל זמנו (פ"ב ס"ו כ"ד עמ' 54) וכן נהג מהר"ו לנגא אבי האגור, וע"י הער" 6. 4. ל"מ אך הוא במרדכי בתוספת מפ' ע"פ (עמ' 74 מדפדפ"ס). 5. פסחים פ"י ה"א. 6. דעת מהרי"ל (ס"י ק"י וס"י קניז) ובהלכ' הבכורים (עמ' 8) כדעת רבינו, וכן במהרי"ו (ס"ו"ס קצ"ג) מרוקח הנ"ל וכתב ע"ד ונ"ל דה"ה אם חל ר"ח בא' בשבת להנהיגים להתענות בער"ח יתענו ביום ה', וכן הביא בהאגור (ס"י תשע"א) בשם מהרי"ל כנ"ל, ובשם אביו כתב שא"צ להתענות כלל, וע"י ד"מ שם (סק"ב) בשם תא"ו. ומצאתי במאסף אחד שהעתיק מס' קדמון כת"י שבסמינר ניריורק תשו' מהר"ד משה פראוונצאלי (ס"י ע"א) שכתב שיתענו ביום ר', והביא שכי"כ בס' המחברת לרבינו מנחם לבית מאיר (ענין כ"ג) [והוא המפ"י דונש ע"י שה"ג ערך ר' אדוניס].

סי' קכו: 1. כ"י ורמ"א (ס"ו תס"א ס"ה), וע"י ד"מ (סק"ג) בשם מהרי"ל, ומג"א (סק"א). 2. מהר"ש — מובא במהרי"ל הלכ' המצות (עמ' 11) וכן הביאו רבינו בפו"כ (ס"י קמ"ה). וע"י לקט יושר (ח"א עמ' 95), וע"י מהר"ו (ס"י קצ"ג) שכתב בשם מהר"ד יוסף ששמע מהשר מנוישטט [מהר"ש] שאמר שאם המצות שוכבות וע"ז הוי חמץ, ואח"כ כתב מרעת עצמו וה"ה למצה שנכפלה. אכן במהרי"ל

מבואל משביע בדבר קל, ע"ש: ד מעט לא ישתה. ואלע"ג דמוחר לשמות בין הכוסות כמו שכתוב סימן תע"ג סעיף ג/ היינו משום ששומה שני כוסות וכל מה ששומה מקרי טובא (מרדכי ס"ט, ג-ד). אבל מה ששומה קודם לכן, כיון דליכא הפסק בנתיים לא מקרי טובא (ב"ח ד"ה ומ"ש וין וע"ש). ולריך לומר דשני כוסות ששומין לפני הסעודה מקרי ג"כ טובא ולא מסעיד סעיד. ולי נראה דמשקרא לא קשה מידי, דכיון שהוא סמוך לסעודה הכל הוא כחילה אחת, אבל כשמפסקין בנתיים נסתמו האינטיומכת, וכמו שכתוב סימן רנ"א (סעיף ג וסי"א ו)

ברייטו פהם: הגה (י) (כ) וחס הוא אטעניס שאפילו אוכל מעט מו"ק לו באכילתו הכל אסור: (ב) (א) (כ) וין ד מעט לא ישתה משום דמיסעיד סעיד אבל אם רצה לשתות וין (י) דרבנה שותה מפני שבשהוא שותה הרבה נורר תאות המאכל:

דרכא ברכות דף ע"ג וכן כתבו ות"ס ד"ה טובא: א"ש בריש פרק רבי פסחים:

יום רמ"א

רבינו ירוחם ה"א לט. דף: פרק אלו עוברין ט"ו א ד"ה גמי בשם רמב"ן ש"ט, כ"ן והמביד | פרק ו' (משמן | הלכה י"ג, דעת | ס"ט, דברי מהר"ם | ו מהר"ם מפלג | נהמיו לעין):

ר"ת זקנים

ז וין סעב לא יש אפרים דמוחר יערב פסח ח מעט , כי כל מה שישתה מעט הוה טובא ב' כוסות ה שלפני הסעודה ל צמחנות (הו"ו). הכו ב' כוסות ה ישתה הרבה כדי ואין לחוש כי הוין שבתוך אצו משנה, אבל ה אחרונות לא בה משום שברות. ברות ה' דף ג"ב (ספק חם עמה | ר"ת):

סועד וגורר הם הפכים זה לזה. אלא נראה לעני"ד דעמ' גורר ג"כ כפירוש המוספות, דודאי כששותה מעט הוא משביע וסועד ולא גורר, והרבה גורר ולא סועד, אלא דעת הטור דכליל פסח על כרחיך ישתה הרבה דהא ישמה ב' כוסות קודם האכילה ומכל'ה רביעית או עכ"פ רובו, משום הכי י"כ יכול לשמות קודם הלילה מה שירצה. ולא בא הטור להודיע אלא שלא מטעה לומר שזהר האדם שלא ישתה יומר מב' כוסות כי כל מה שיוסף לו זיקק לו צמחנות המאכל, לזה קא משמע לן דלדברנה כל מה שיוסף על הכוסות אין צו הפסד לתאזה אלא הוא גורר טפי צמה שיוסף, ולפיכך יכול לשמות מן המנחה ולמעלה מה שירצה, וכל מה שיוסף יוסף תאזה למנה. וזהו מכוון מאוד כגויג' דערצי פסחים (ק, ב) דרבא שפי חמרא כולי מעלי יומא דפסחא, וליף ממה שאמרו בין שני הכוסות הללו ישמה, ואי אמרת מסעיד סעיד הא אכיל למנה אכילה גסה, וקשה הי"ך יליף כולי יומא מצין הכוסות, דלמא דוקא הכי נמי בדברי הגמרא דקא משמע לן רבא דלא חימא דאסור לשמות ממנחה ולמעלה כי הכי דלא להפסיד מיאבון מנה, לזה מביא רי"ה (בהא) [מהא"] [ד]מוחר לשמות בין הכוסות הראשונות והיא קודם אכילה מנה, אלא ודאי דכל כמה דמוסיף לשמות הו שפיר, כן נראה לי. וא"כ אין חילוק בפירוש הגמרא בין המוספות להטור, אלא שהמוספות לא מזכירים של הכוסות למי ששותה ממנחה ולמעלה, ולהטור שפיר מזכיר, והכי מסתבר לעני"ד. ופשוט הוא שאין בכלל זה שישמה כל כך הרבה עד שיהא שבע, כי הוא ודאי מקלקל תאות המאכל, והחוש יעיד על זה:

י [ח] וקודם שעה עשירית מותר לאכול ה' [ח] מצה (ד) עשיריה: הגה (ט) אכל ד מנה שיוצאין בה בלילה

בשם הרא"ש (א"ח כלל כג סימן ד). "מיהו קשה מה מיימי ראייה בגמרא (פסחים ק, ב - ג, ק, א) מדשרי לשמות בין הכוסות וכו', דלמא שאני התם דהכל כאכילה אחת, וי"ל דעכ"פ כששותה הרבה הו כמו שאכל הרבה שאי אפשר לאכול יותר, אלא על כרחיך טובא מגרר גריד: ה מצה עשיריה, פירוש, שנילושה צמי פירות לצד, אבל נילושה צמי פירות עם מים יוצאין בה בשעת הדחק, וראייה ממנחות, וא"כ אסור לאכול בערב פסח (מהר"ל בספר גבורות ה' פרק מה ד"ה יש וז"ח ד"ה ומ"ש ומהו). ובגמרא (שם) דף ל"ח [ע"ג] פריך האה דלמרינן חלות תודה ורקיקי נזיר יוצאין בכן והא מנה עשירה היא, ומשני רביעית היא ומחלקת לעשרים חלות גדולות, שעששו משבעה עשרונים, ואין כאן עושר, על כרחיך משמע דאם יש שמן הרבה אע"פ שמערב עם מים הו ליה מנה עשירה, ואפילו בשעת הדחק אין יוצאין בה, דאם לא כן מאי פריך דלמא ממתינן מיירי דיעבד יולא בהן, אלא אפילו דיעבד לא ילא. וכן משמע דהא בסימן קס"ח (סעיף ו-ו) פסק דאין מצרכין ברכת המזון על דבר שנילוש צמי פירות, ובסוף סימן קפ"ח (סעיף ו וסי"א ט) איחא דחייב לאכול ביום טוב כו"מ פה א' שחייבים עליו ברכת המזון, וא"כ מאי רבותא דליל ראשון של פסח, אלא כמו שכתב הר"ן פרק ב' דסוכה י"ג, ב ד"ה ממין דביום א' מותר לאכול מנה עשירה, והיינו על כרחיך שיש בה מעט שמן, ד' דביש בה שמן הרבה אין מצרכין ברכת המזון, א"כ בלילה א' אפילו יש בה מעט שמן אין יוצאין בה, אלא א"כ הוא מעט דמעט (כ"כ) כמו גבי תודה כמו שכתבתי לעיל. ופירש (י) דמי פירות לצד אין מחמיצין, וא"כ למע ל' ללחם עוני ב פשיטא דאין יוצאין בהם כמו שכתבתי סימן תנ"ג (סי"א א), אלא ודאי אפילו עם מים אין יוצאין משום מנה עשירה. וועיין ב"י סימן תס"ב (ד"ה ומ"ש רביע) בשם המגיד משנה (מגן ומהו, ה, כ):

מס"ב (ד"ה ומ"ש רביע) בשם המגיד משנה (מגן ומהו, ה, כ):

ערך דהם צמההריק"ש

שי"ף ב בכה (עשיריה). אבל שאר מנה לא יאכל ערב פסח ויש אומרים שאין האסור כי אם זומן אסור חמין ולי"ן: יש אומרים ששקטן שגוע לליל דעם שיוכל להבין מה שמספיק לו מנחת ונפלות צמחנות מלחם אין להאכלו מנה בערב פסח. ויש טוענין שלא לאכול מנה ערב פסח, ויש טוענין שכן נלד, ויש טוענין שהר (למתי):

ערך דהם צמההריק"ש

חוק יעקב

לא ישתה יותר מראי וע"י זה תקון האכילה, וכן כתב הט"ז (שם), ועיין לקמן סימן תע"ו (סעיף א בהגה וסי"א ד): [ה] מצה עשיריה. ואם נילושה צמי פירות עם מים ג"כ הוה מצה עשירה ואין יוצאין בה, וכן העלה המ"א (סי"א ה), ועשיתי סמוכות לדבריו בסימן תס"ב ס"ק ב', ע"ש, דבאידה ענין יתבטל המי פירות תוך המים, וכתב עוד במ"א (סי"א ו) ד"ל, דמצה נפוחה וכפולה אין לאכול בערב פסח כל היום דשמא מצה היא, עכ"ל. ועיין לעיל סימן תס"א (סעיף ה בהגה):

קל, ע"ש, עכ"ל. ובאמת אין משם ראייה כלל להמעיין שם, דהתם קאי דרך קביעות אכילה דהיינו שמלפתין בו פת, אבל ירק לבד מותר לאכול בין חי בין מבושל, כמשמעות סתימת לשון הפוסקים: [ד] וין הרבה שותה. הטור מתיר לשתות אפילו מעט יין, ועיין בב"י (ד"ה ומ"ש וין) אך טרח ליישב סוגיא דש"ס (ברכות לה, ב) [ב] אליביה. ועיין בב"ח (ד"ה ומ"ש וין) וט"ז (סי"א ב) שפירשו בענין אחר. מכל מקום עיקר ההחמיר כדעת השו"ע, וכן פסק הב"ח (שם), ועכ"פ

ית והערות

ע"ש ד' אפרים: א' נתמק: ור חיים מין וי"ל יום טוב, אך קיים גורמא דק, י"מ ב"י: ור חיים מין א"ח, והוא ש"ס היול בעה"ו: י"א מיקטו ע"ש

הגהות רעק"א תעא (בניא ס"ק ה) שחייבים לע"ו ברכת המזון וא"כ. דלויזי אפי קוטי הגאון וי"ל כגז כפירו משנת דרבי עקיבא (פסחים דף ט) לדמות, דנפקא

ביאור הגר"א מצה ביום ארבעה עשר עד שאכלנה בשעת המצה, אבל מנעוהו לאכול הרבה משאר המאכלים: [ו] ויהוה ואם הוא, כנוצר לעיל בסימן ת"ע סעיף ג, רק

בניאור מכלא טהון צרון האל
מכון כולא

ז' תוקן נדפוס ע"פ
 שירי נפתח הגדולה, וכן
 העמיקו חלטה וועט ס"ק ג'
 נאר היטב ס"ק ה' ופמ"ג
 נאשל אברהם ס"ק ו':
 ח' ה"ב נ' כ"ב נדפסו
 למטט נאכטלה, ולא היסר
 חלטה מנה:
 ט' פניני נפתח לתא.
 ודלה נמהר"י וויל ש"ס
 נפנים דאלוי מש"כ מלאמי
 נפטר פנים ק"ף חליל
 מיטה, והוא נמלא נפתח
 סמן נד':

י' עיין נלאמי"ה סימן ק"א
 עמוד 247 ובהערה 22 ש"ס:
 י"א תוספת מסדורם
 למי"ד ספ"ת, ודלה מאמר
 מדרש ס"ק ט' דליל ספיף
 ד וספיף ו':

י"ב תוקן נדפוס ע"פ
 מקור חיים, תוספת שנת,
 לגופי שרד ומחיים הסקל,
 ועיין נאר היטב ס"ק ח':
 י"ג תוספת נפיש"ה נדפסו
 מהדורת ספיף עמוד רב':
 י"ד ת"ב א' וביה נטור,
 וממהדורת קראקא ש"ל
 וליקן נדפס "עוד", וביה
 נדפסו:

י"ה תוספת מסדורם נפלא
 תקי"ה ע"פ מילות שמשון,
 ועיין פמ"ג סוף אות א'
 והערה ג':

ה' אין לאכול, לרוב דיעות מנה כשריה היא ויולא ידי חובתו נלילה,
 אסור לאכול כל היום, ומה שכמו ב"ג מותר, עיין חלטה רבה [ס"ק ו']
 נלא ארבעה עשר ג"כ שר, ונכנסת הגדולה [שירי, הנבי' אות ג] מנהג
 קושטנדינא של לאכול מנה מראש חמש, ועיין ט"ו [אות ח'] ז' מותר.
 עיין מ"א, [דבר שאינו אלא ביטול] מלות עשה מותר להאכיל לקטן בידים,
 רק נהגדה דכתיב [שמות יג, ח] והגדת לנכך אסור, דלא שייך בעבור זה
 מאחר שמילא כריסו ממנה, ועיין מ"ש לקמן בחיוב הגדה קטן חינוך דרבנן,
 רק מלות עשה על האדם לומר לקטן, ועיין סימן קס"ט, והנה מלות דרבנן
 י"ל עדיף ממות עשה, דהיה לא חסור, עיין יורה דעה [סימן קל"ט
 ונ"ב] נשבע על דברי סופרים אין שנועה חלה, יע"ש: ח' וג' ודושה.
 עיין מ"א, ועיין חק יעקב [ס"ק ו] דספק הוא ואינו יולא ידי חובתו נפתח
 ואסור לאכול ערב פסח כל היום, אכל מנובלת וקניילי"ך מותר לאכול,
 דאינו יולא ידי חובתו נפתח מנובלת נכלי ראשון, והיינו קודם מנהג
 קטנה, הא מחללת שעה עשיריה חף קניילי"ך אסור, דמשניע ה' מינים,
 וכנראה נאות ב' דווקא פירות ובשר ודגים שרי לא ה' מינים, ומטונן
 נלאשם נשמן גלי מים ז"ע, ד"ל דיוולא ידי חובתו ואסור לאכול כל היום,
 ללא ביטול הוא, נשחל ערב פסח נפתח אין לנטול מנה מנה נפתח,
 דאסור דרבנן לאכול, וגם אין ראי' לימן לקטן או לעכו"ם כי רובם להיות
 שלימים ללילה, הוה טלטול של לנורך, אע"ג אובלין מותר לנטול, עיין
 סימן ש"י [פעיף ג], מכל מקום זה אסור נאכילה, עיין סימן תמ"ז נמ"א
 [ס"ק ג'] חלטה וטבל, יע"ש * ועיין סימן תמ"ד [אשל אברהם אות א' ד"ה
 אש], אכל שאר מלות דרח"י לתרגומים וכדומה, שרי לנטול אש דעמו לכך:

שתי הרבה בערב פסח כל מעלי יומא דפסחא, ואי דידע זה מסבאר
 והחוש דהרבה גורר ופורתא סעיד ובין הכוסות אף פורתא הוה רב
 אין צריך לראיה, ועיין מ"א [ס"ק ד'], אלא שמע מינה דרבא הכי
 קאמר, דראיה יין כל מה ששותה הרבה גורר, דאם לא כן למה התירו
 לשחות בין הכוסות, הא טוב למעט בשתייה היין לאכול מצה לתאבון,
 שמע מינה דהרבה גורר, ובין הכוסות הוה מעט נמי הרבה ב' כוסות,
 הוא הדין מנחה ולמעלה מעט עם הב' כוסות יצטרפו ויהיה הרבה,
 ולא סבירא ליה חילוק התוספות בין סמוך או מופלג, ועיין אליה
 רבה [ס"ק ד'], וי"ל דהתם מקשה דומיא דלחם דסעיד פורתא, הא
 יין כהאי גוונא לא, ויש ליישב בענין אחר: [פעיף ב] מה שכתב
 הר"ב בהג"ה יש נוהגין שלא לאכול חזרת כו' דוודאי אכילה מרור
 בענין שיהא ראוי לאכילה אע"ג דזכר לוימררו חייהם עיין עולת
 שבת [ס"ק ג], ומינה ירקוח שאין ראוי לאכילה כלל פשיטא שאין
 מברך ואינו יוצא ידי חובתו ואי"ה בסימן תע"ג [אשל אברהם אות ט
 ואות יב] יבואר, וחרוסת לא שייך לתאבון כי מצוה לטבול ולנער,
 ומותר לפרר מצה בערב פסח עיין סימן דר"ב כמ"א [ס"ק ו] ופרי
 חדש שם [סוף הסימן] מצה דרבנן לא גוררין דווקא באיסור תורה
 גוררין, וכמהר"י וי"ל משמע שם [סימן קצ"ג] דאסור אף בדרבנן אבל
 מי שצם בערב פסח כהאי גוונא לא גזור ואי"ה יבואר עוד:

תעב (א) קודם, עיין ט"ו, דמצה כתיב [שמות יב, יח] בערב תאכלו
 מצות, אין דאיה, דמשבע נמי בערב מקרי, שם תזבח את
תעב א קודם, עיין מ"א, ממותה דסין סימן קל"ו, ועיין ג"י [ד"ה אכל]
 חק יעקב

הוא רק איסור דרבנן (עיין במהר"ל סימן צ"ט סימן צד אות ב), גם
 לא רגיל בהו כל השנה לא חיישינן שיבא לאכול ממנו, וק"ל:
א ואחר כך נתפררה וג' ודושה ב"ן ושמ"ן, אבל אי לא נילוושה
 ב"ן ושמ"ן אף שלא חזר ונבלן ואפוא רק אכלה כך יוצא ידי חובתו
 אם אוכל ממנה כזית וכדאיתא בש"ס דברכות דף ל"ז ע"ב ע"ש,
 ולא דמי למצה שרירה ונימוחה שפסק לעיל סימן תס"א [פעיף ד]
 שאין יוצאין בה, דשאני התם כיון ששרירה כל כך עד שנימוחה הו'
 כאלו אויל ממנו תוריתא דנהמא, מה שאין כן בנתפררה ביד, וכהאי
 גוונא נתבאר לעיל סימן קס"ח [פעיף ו] לענין ברכה ע"ש: [א] אינה
 נקראת מצה עשירה ואסורה וְאִבְלָהּ בַּעֲרֵב פֶּסַח, וא"כ משמע
 שיוצאין בה כלילה כיון דאינה נקראת מצה עשירה, וכמשמעות
 לשון הרב ריש הג"ה זו דווקא מצה שיוצאין בה אסורה לאכול,
 אכן מהר"ל הלכות שבת הגדול [עמוד נח] הניח הדבר בספק מצה
 עשירה, ע"ש, ואם נתבשלה נתבאר לעיל סימן תס"א [שם] דאין
 יוצאין בה ומותר לאכול בערב פסח, וכן הסכמת האחרונים:
יא כמו בשבתות, דהיינו שפורס מפה ומקדש, ולא יברך ברכת
 היין וגם המוציא כמסקנת הט"ז לעיל סימן רע"א ס"ק ד', ומיירי
 שכבר אכל פת שברך ברכת המוציא, וזה לא שייך לדין שנהגין
 איסור לאכול פת אפילו במצה עשירה, א"כ לא שייך דין זה אלא
 א"כ אכל מזמן היתר חמץ עד שקדש היום: [יב] וְלֹאֲלֹחֵה בַּעֲרֵב
 יום טוב, עיין לעיל סימן תס"ח [ס"ק ד וסעיף ה]:

תעב (א) ואף אם הוא בכית המדרש, כלילה יקום, וכן הוא
 בש"ס דפסחים דף ק"ט [ע"א] אמרו על ר' עקיבא מימיו לא
 אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש חוץ מליל פסחים וערב יום
 כיפורים, כן הוא הגירסא בהרא"ש [פ"י סימן כג] והתוספות [שם ד"ה
 וחין], אכן בגירסא שלפנינו איתא חוץ מערבי פסחים, ופירוש רש"ם
 [שם ד"ה חין] דאף ביום אמר הגיע וכו', וע"ש הטעם: [ב] שַׁמְצוּה
 דְמֵהָרָא וְאִבְלָהּ, וזה שאמרו בש"ס [שם] חוטפין מצה בליל פסחים,
 וכן פירש רש"י שם [ד"ה חוטפין] שכן עיקר, וע"ש דנאמרו עוד
 פירושים בדבר זה, כגון להסיר הקערה שנתבאר בסמוך סימן תע"ג
 סעיף וי"ו, והרמב"ם פרק ז' מהלכות חמץ ומצה [הלכה ג] כתב
 חוטפין מצה זה מיד זה כדי שיראו התינוקות וישאלו, עכ"ל, ואפשר
 שמוה נתפשט המנהג שמניחין לתינוקות במדינות אלו לחטוף
 האפיקומן, ע"ש זה לא ישנו ויתעוררו לשאול, וע"ש בפירוש רש"ם
 [ד"ה חוטפין]: [ג] קודם שתחשך, עיין בתרומת הדשן סימן קל"ז
 שגריי תשובה

ו] אסורה לאכול, בירושלמי [פסחים פ"ה הלכה א] דכל האוכל מצה
 בערב פסח כאלו בא על ארוסתו, והטעם כתב הלבוש [פעיף ב]
 שמרמה לארוסתו, דכמו מי שבוכל ארוסתו מראה גודל תורתו שהוא
 להוט ושקטו בומה שלא יוכל להתאפק להמתין עד שמכניס לחופה
 שמברכין ו' ברכות, כן האוכל מצה בערב פסח מראה דעתנותו
 שלא יוכל להמתין באכילת מצה עד הלילה שמברכין ו' ברכות, וכן
 כתב הל' בו [סימן מה, ג] ומהר"י וויל, וכתב מהר"י וויל סימן
 קצ"ג דשבע ברכות של מצה הם אלו, יין קידוש ואשר גאלנו יין
 על נטילת ידים המוציא אכילת מצה, הרי זו ברכות, ושהחיינו לא
 קחשיב, דאמרו אפילו בשוק, וברכת הטיבול ג"כ לא קחשיב, דחייבי
 לדרדקי, ולדעת האש"י [פסחים פ"ה סימן נד] דאינו מברך על כוס שני,
 שמא קחשיב אשר גאלנו לשני ברכות, וברכת הלל לא קחשיב,
 אפילו למאן דמברך, לפי שיש מקומות שאין אומרים על השלחן,
 עכ"ל, ובשיבולי הלקט סימן נ"ט [סימן רח] ובתניא [סימן מד ד"ה יום]
 מעייל זמן וטבול ומפיק אשר גאלנו ונטילת ידים, לפי שאי אפשר
 שלא נטל יריו באכילתה ביום, עכ"ל, אף דקחשיב ברכת המוציא
 דג"כ אי אפשר שלא ברכו המוציא ביום כשאכל, נראה לי משום
 דאינו מברך כשאוכל מצה ביום שהוא אסור, ואסור לברך על אכילת
 איסור כמבואר לעיל סימן קצ"ו [פעיף א], יע"ש, ואשר גאלנו לא
 קחשיב, לפי שאינו מענין אכילה ושתייה, וכן הלבוש השמיט ג"כ
 ברכות אשר גאלנו וברכת יין של כוס שני, וצריך לומר דשם ברכת
 יין חדא מילתא היא, ולענין אין מן הצורך לכל הדחוקים אלו, אף
 שיש כאן יותר משבע ברכות אפילו הכי קאמר שבע ברכות כדי
 לדמות ולהשוות לשבע ברכות דארוסה, דאף שכאן הם יותר מכל
 מקום יש בכלל שבע ברכות, כמו שיש בכלל מאתיים מנה, וק"ל:

ז **ו] יום ארבעה עשר, אבל בליל ארבעה עשר מותר, וכן מבואר**
 בר"ן פרק אלו עוברין [פסחים טו, א ד"ה ירושלמי] להדיא, וכן משמעות
 הירושלמי [שם] והפוסקים והב"ח [ד"ה ומ"ש ומחן], ודלא כמשמעות
 המ"א [ס"ק ו], וכן כתב גיסי הרב בספרו אליהו זוטא [ס"ק ג] ובשירי
 נוסח הגדולה [הנבי' אות ג] כתב דרבים מקושטנדינא נוהגין שלא
 לאכול מצה מראש (השנה) [חדש] [ח] שְׁלֹא אִבְלָהּ אִבְלָהּ
 מהם, כיון שמהעסק בו, כדחייש ר' יהודה לענין חמץ [שם, ג, ב],
 ורבנן לענין חדש [שם יא, א], עכ"ל (מהר"ל) [מהר"י וויל] [שם],
 ואפילו הכי פסק הרב דאין לחוש לזה, דלא דמי לחדש וחמץ
 שחיישינן לאיסור דאורייתא, מה שאין כן אכילת מצה בערב פסח
באר היטב

(1) ל'טט כאכילת מצה ביום ראשון כו', וכתב באגרות הרמ"ז [אגרת יג]

שיור

כנסת הגדולה

חלק אורח חיים

לחד נדרה סכך כשר לאהליך ישראל אשר יוציאם ואשר יביאם אל מחוץ
 הכנף וההגלה הרב הגדול תומה ומגדול כמהר"ר חיים בנבנשת
 ס"ו ולשעבר הדין למעשהו בחלק זה זה שנים
 שדפס בעיר ליוורני ולעת כולח הוסיף ידו שנית תוספת בעיקר לח הנית
 דבר קטן ודבר גדול כן ה' חלקו יביעט לרחות חור הבטח באורחותיו
 משארת חלק השן מסכט וחלק יורה דעה וחלק חבן העור
 שלא דפסו עדין ועיני רבינו המחבר שיחה
 רחוקת חמין וכן
 י"ר

אחד המדעים ראה ראיתי שהסבר הזה היה קשה האצילות חדרתי
 להענינו כעס שנית על מונח הדפוס ובין כך חזר כגבר חלניו הכס
 הנעלה ה"ר דוד השכמו ס"ו והסתול עם יחדי סגולה וח"ח דק"ק
 קושט יע"ה ונאו על החיטום ליקח כל אחד ספר אחד ונתן הכסף וקם לו
 הספר הזה ישלם ה' פעלם ההשטרם
 אחס ופעולתם
 חס"ר :

דפס פה קושטגרינא

אשר תחת מחלת חוכט המלך האדיר שושאן אחר ידס הודו

שנת עין חיים היא למחזיקים ה'

דפוס המחוקק כה"ר יונה כמחה"ר יעקב ינ"ו

ועתה יוצא לאור מחדש

ירושלים

שנת חמשת אלפים ושבע מאות ושלושים

אח הלכות פסח מבי תעב ער תעו

בית יוסף ובו יום

א דף שכ"ט ע"א שטה ט"ל וישנ"ס בדברי רבינו וכו' ל"ב והב"ח קיים
 הגירסא שנספרתו ע"ש . ב ע"ב שטה מ"ב וז"ל כו' ל"ב והב"ח
 הלך בעד המדני ע"ש . ג ע"ג שטה ב' וכתבו ההגהות כוית זה
 לא ידעתי מהטוב כו' ל"ב עיין בב"ח . ד שטה מ"א וכן נוהגים
 המדקדקים לנשות עיבול זה בחומץ כו' ל"ב וכן אלו נוהגין וכתב כ"ח
 זכרחה להכריע דאם טבל הא' בחומץ יטבלו בחרוסת שהרי מנריך
 על אכילת מרור ואם חתטבל בשאר ירקות אין לטבול בחרוסת .
 ה שטה ו' היינו מדחלקו כו' ל"ב ונסדר פסח של המ"ג כתב נפש ר"י
 שלא היה מנריך בראש נפשות רבות אחר עיבול ראשון ועיין בב"ח
 שכתב לדעבני מעשה החומר ר"ש שלא לעשות מעשה על פי עצמו אבל
 מדינת חייב לנריך ע"כ ולא נהירא לפני זה דעת ר"י ז"ל שזריך
 כוית נטיבול ראשון כדעת הרמב"ם כל שלא חכל כוית הינו חייב
 נדרה כמ"ש הרשב"א ומהרי"ל ז"ל נחשבה ולא הזכיר בשם מקום
 שר"י ז"ל סוגר דבעינן כוית וזו"ל ר"י חולק' על פי דרכו שכתבו החו'
 בשמו נכרך בינו מנרכין ועל פחות מכותי מנרכין נדר והנכון
 אצלי שמש רב"ה ז"ל ולר"י מנריך אחר העטול הוא אם חכל כוית
 ולרשב"ם אינו מנריך אפילו חכל כוית ומ"ש נכמ"ג נפש ר"י שלא כוית
 מנריך נדר אחר טבול ראשון הוא בלא חכל כוית ולא פוקי בנרת
 הר"י שכתב החוס' נכמ"מ שגדר מנרכין אפי' על פחות מכותי ולפי
 זה ז"ל שהר"י המוזכר בחוס' פ' הגו' אינו ר"י המוזכר בדברי הכמ"ג .
 י שטה ל"ד וליחתא דטבול ראשון אינו חונה כו' ל"ב ומהרי"ל מפרשב
 ז"ל חולק' דכשהטביל הראשון הוא בשאר ירקות שפיר הויין שתי
 השפולים חיוב גמור ונבגל איירי כשהטביל הראשון במרור ולא נהיר
 בית חדש .

בי סי תערו בו סעף א

א דף שכ"ה ע"א שטה ל"ה וכתב שיש מייסדין דנריו כו' ל"ב עיין בב"ח
טור סי תעה ובו יום

א דף שכ"ה ע"א שטה מ"ט ויחלל משניהם ביחד כוית מכל אחד וכו'
 כ"ב לכחולתא חבל דיבענד אס לא חכל כוית מהמוציא יצא ב"ח חמר
 המחכף ולי נראה שסגרת רב"ה ז"ל נמשכת למ"ש ליתיה דאפני
 המחלוקת שיש מי שאומר שזריך לנריך על השלימה על אכילת מצה
 ועל הפרוסה המוציא זריך שיחפוס שניהם כאחד כתב שזריך לאכול
 משניהם כוית לנחתי"ח כל הסדרות דאם הלכה כמ"ד ומנריך על
 הפרוסה על אכילת מצה הרי חכל כוית ממנה והם הלכה כמחן דח'
 דמנריך על השלימה על אכילת מצה הרי חכל כוית ממנה . ב שטה
 כ"א ומפני שיש מי שאומר כו' ל"ב במקצת ספרים ברסי ומפני שיש
 מי שאומר מנריך על הפרוסה המוציא וגם על אכילת מצה ועיין
 בב"ח . ג ע"ב שטה ו' ואינו יודע טעם זה בחרוסת למה כו' ל"ב
 עיין בב"ח .

בי ובורים

א דף שכ"ה ע"ב שטה מ"ה ונ"מ כו' ל"ב עיין בב"ח . ב ע"ב שטה
 י' אע"פ שמדברי הרמב"ם נ"מ כו' ל"ב והב"ח כתב דעל שמה קאמר
 ג ע"ד שטה ז' וכן נהגו כו' ל"ב וכ"כ הרש"ל ומהר"ל מפרשב דלא כמ"ש
 במנהגי מהר"א טרנא ב"ח . ד שטה נ"ח וא"כ לא ה"ל לרבינו וכו'
 ל"ב עיין בב"ח .

טור סי תעו ובו יום

א דף שכ"ו ע"א שטה ל"ג ודאי מצוטל מהכב כשר וכו' ל"ב עיין בב"ח
 ב שטה ל"ד ואשכחן מקו' שנהגו שלא לאכול צלי הוא כו' ל"ב והמרדכי
 כפ' מקום שנהגו כתב וארצו מקום שנהגו לאכול צלי הוא ואם לא
 יש ט"א וארצו מקום שלא נהגו לאכול צלי הוא כו' ל"ב עיין בב"ח לומר
 לארצולא היה אשכנזי והוא חזק .

טור סי תעו ובו יום

א דף שכ"ו ע"ב שטה ג' זכר לפסח כו' ל"ב עיין בב"ח . ב באותה
 שטה ולא ינרך עליו כו' ל"ב עיין בב"ח . ג שטה ד' ויהא זכור לאכלו
 קודם חלות כו' ל"ב וכן פסקו ר"ב' בספר הקצר וב"ח . ד שטה ו'
 מפני

דהוימסיס פסח הוי קולא הא כיצד אי הוי טעמא מסוכספסח בומן
 הוה דליכא פסח הוי קולא דיכול לאכול עד הלילה ורב שעת דכזה
 יתיב בתעניתו ומסוכספסח הוה ואי הוי טעמא מסוכספסח דכזה
 בומן הוה אין לאכול סמוך למנחה קטנה ומנקט לחומרך דכתב הר"ן
 ר"ל דנקטי להטעם מסוכספסח דאף בומן הוה לא יאכל סמוך למנחה
 והטעם דנקטינן לחומרך מסוכספסח דאזנה הוי דאורייתא אפי' בומן הוה
 ואף מדברי ה"ה ז"ל מוכח דלא חישיטי'א נעיין ומפרש סוגיא
 דמשפתתא כמו שפירשתי אותה לדעת הר"ן שכתב בפ"ו מהל' חמץ
 ומ"ש ובגמרא חישיטי'א לן אי סמוך למנחה גדולה הו קטנה תנן
 ומשמע התם דסמוך למנחה קטנה ע"כ ואי ומשמע דקאמר כיון
 דנפירושא חומר אלף מסוכספסח לפרושי כמו שפירשתי הסוגיא
 לדעת הר"ן כתב ומשמע התם כלומ' דמאי דמשמע יותר הוא דסמוך
 למנחה קטנה קאמר ואף הרמב"ם אף דכפירוש המטעם פירש' במנחה
 קטנה נספר הוד מספקא ליה וכתב וכן אסור לאכול בערב
 הפסח מקודם המנחה כו' ולא פירש בליתו מנחה קאמר זה נראה לי
 לירחק בעד הר"ן ז"ל ומ"מ עדין ז"צ ומן התעומה על רבי' המהיר ז"ל
 שכתב וחישיטי'א דמנחה קטנה קאמר ולא זכר את הר"ן כנראה
 שראה דברי הר"ן בפ' המטעם ולא ראה דברי נפסקא : ב שטה מ"א
 דברי ר' מתתיהו כו' ל"ב מ"ש נמ"א לייסג דנריו כתבו ב"ח בשם הר"
 לייח מפרשב ובשם רש"ל ז"ל כתב יאזב אחר וסיים ולענין הלכה נר"
 להחמיר בחוס' והמרדכי ז"ל . ג הירוש' שהניח רב"ה ז"ל האוכל
 מצה בערב הפסח כאלו נוגע ארסחו בנות היינו אחר זמן אסור
 חמץ קאמר חכל קודם זמן אסור חמץ מותר ולכ"י זה חרות חפילו
 אחר זמן אסור חמץ עד הלילה מותר חכל המנהג פשוט בכל ה
 המקומות שלא לאכול מצה טע"פ כל היום ויש טעמא שלא לאכול
 מצה מ"ר וכן הוא מהב' רבי' מקושטי' ע"ה ולכן יש למעט באכילת
 מצה ביום ראשון של פסח וכ"כ בהפ"ר המפ"ה .

בי סי תעב ובו סעף א

א דף שכ"ג ע"א שטה כ"ח וכתב עליו דהוד הוא כו' ל"ב נח"א דאף
 חב"ה לא כתב הן אלא בארצות שאין טריגין להכב חכל בשאר ארצו'
 שנהגים להכב זריר להכב והוה שרבי' ז"ל כתב דברי רבני' כסחם
 משנה ולא חלק עליו ולפנינו כתב וכל מי שזריך הסנה אם חכל
 דעתה בלא הסנה לא יצא כלומר במקום שנהגים להכב ומ"ש רבינו
 המומר ז"ל שדעת כל הפוס' דלפולס נעי הסנה אפי' בומן הוה אינו
 פותר דברי רבני' שכל הפוס' מדברי' צמק'ס טריגילין להכב ור"ה צ"ה
 מניירי במקום שאין רביגין להכב וז"ל דה"ק שדעת כל הפוס' דלפולס
 בעי הסנה אפי' במקום שאין רביגין להכב ואפי' בומן הוה ור' המחנ'
 בספר הקצר כתב כל מי שזריך הסנה אם לא הסב לא יצא וזריך
 לחזור ולאכול בהסנה והביה עליו נספר המפה וי"א דבומן הוה דאין
 צריכין להסב כדאי הוה רבני' ז"ל לסמוך עליו דיבענד דיצא בלא
 הסנה ספר אגדה ועיין בספר פסח מעובין .

טור סי תעו בו יום

א דף שכ"ב ע"ב שטה ו' ומזוגין לו כוס ראשון וכו' ל"ב חמר המחסף
 יראה שרבי' ז"ל כיון למ"ש נספר המפה בשם מהר"י ברין דלא ימוזב
 הנעל הנחת עצמו רוק אחר ימוזב לו דרך חרות . ב שטה כ"ח
 חכל לדעת ח"א הראש"ם כו' ל"ב יראה לי דאף לדעת הר"ל שיכוין לטו
 לשחות שלא ינטרך לנריך פעם שניה ב"ח . ג דף שכ"ד ע"א שטה
 ב' דהר"ם ז"ל כתב שהאידנא ח"כ נעילה לדר שטיבולו במשקה וכו'
 ל"ב חמר המחסף לא רחיתי כן לשום פוסק שיאמר שהאידנא ח"כ
 נעילה לדר שטיבולו במשקה דמרא ערוכה היה נפרך ע"פ כל דבר
 שטיבולו במשקה צריך נעילה ומ"ש האידנא מוזן אחר גס החשף'
 והכלבו כתב בשם מהר"ם שזריך נעילה חכל אין לנריך עליה .
 ד שטה כ"ח והרש"ע לנחית ידי ספיקא כו' ל"ב עיין בב"ח וכתב
 חנניה ח"ד ס' ס' א"א . ה שטה כ"ט ומטובל כו' ל"ב עיין בב"ח .
 ו דף שכ"ה ע"א שטה כ"ג ומאכל שם מן הנחמים ומן הפסחים כו' ל"ב
 במ"א כתבתי בשם מהר"י ויו"ל ז"ל דכשחל נשבת יאמר מן הפסחים
 מן הנחמים וכו' הוה ז"ל כשחל ליל ראשון של פסח נמ' אכות' הב"ח
 לפני דברי מהר"י ויו"ל כשחל פסח יום ז' וא' יהפוך הסדר שנהראון
 שאמר מן הנחמים ומן הפסחים ובשם יאמר מן הפסחים ומן הנחמים
 וכבר כתבתי במ"א שאין משנין .

ספר

מאורי אור

פיין החיבור ושעשהו * יופיע פליו אורהו * אשר הכין על החלטוד ונושאי כליו * אחד עשר כוכבי
 אור יאירו סביליו * וחלק הראשון הלא שנים עשר בנוליו * נרגר שעט פאסרויחיו * כיון אחד
 מסאורותיו * להאיר כסבול המטובה * בקלרה ולא בארוכה * חלן דדייק ותני ימלא עשירת
 סונים * נמרא * נסור שפור'תא כדרך הראשונים * וכאשר חליני בעוסקה של הלכה * סלוא
 חפניך אש'רים בעסק הנרכה * הסניט לאר'ם בעינא פקוחא * יפקח לבנו בשעתא רויחא *
 ועל כולם לכל סכתא והלכה * נשאר חלקיו סגורא שורה בכל וערוכה * כי שם גוה את הנרכה :

וגם גוה לא סנע הטובסבעליו * ע'ט לקנר באס'רים הסונכים בעיון סאליו * וסיפוט סימחין
 דאורייתא עלכו לא יבול * כטסורת הנאון סהר'ר יהושע כועז זל'ל * ותנא יליף
 הבא ספרות חיפוט * הואיל דהויא וסוה לכל נפש :

דפס נשנא תכנה קריה נחרכה לפ'ק
 ע'י הסדפים הר'ר משה סליי ספין

כרך 2
 ספר זון (מוא 3

מאורי במאורים מאר

על הכ"ס המעיין ינחין שלא עלה בדעתו להקל כזאת רק היותו דלשנא כפשוטו קנא
 קנא גריד לביתו אף שימכור לישראל נטי מכולת ביתו כלה קודם פסח: וסם על הרמ"א
 דסרגישן עעס היין פהא לא אריא האך יעעוס להרגיש ועוד תיפוק ל"י במראה
 זל"ל לכן ליכא חזוהא או שיקח לתנשיל המעורב יין ולא נרגש גם בעעס או שיתלה
 משפיכת יין בביתו בכלי ההוא ושפיר החמיר דפ"ה אינו עשוי סכירת סיס רק דע"כ
 ששחעי במקום דליכא נמיחש וגם במקומות ההם עכ"פ סדה מרונה לריבן ואין קונה
 מעט סיס ליכא לסיחש שימכור לישראל מעט סיס ולשין לה דייק הרמ"א שימכור
 הסיס וכן כל דבר הנאסר וניקח מן הנזי כחנשו לאפוקי ביין דרישת רוב ליכא
 לסיחש רק דקאי על סיס ביי"ג ע"ס: וכס סק"ז והע"ז סק"ד
 על חקרין ידיעה נס"מ וכ"ד האך אנל הפר"ח חולק וכן נא"ר סת"ז ע"ס הרמ"א
 בד"ס י"ד ס"י נ"ג ולפ"ז הרמ"א לשטמו במקור במרנגלות ואודא ק"י הב"ח נע"ז
 סק"ז ומלכותי משנה ש"ל: ס"י חס"ח ע"ז סק"ו חסה על
 הב"י ונ"ר דשפיר קאמר כיון (שהרמב"ם עיקר למודו בהרי"ף בכתוב בחברתו)
 שהרי"ף כחנה הבא וטעמא דלמלא דלשון רנא הוא נח"ס יש לעיני דשרי
 ב"ד לגברי מדלא נקע סחם רנא אסר הכי קאמר זלנך גם הרמב"ם קשיא לסה
 השמיט ואולי לא גרם חיבות אלו הא והס בחה"מ: ס"י הס"ט ע"ז
 ונ"י על כנ"ח ביארתי בח"ר נח"ס וניסף בחלק כ"ס: ונח"י סק"ב
 דחה דברי הרוקם בדבר שפתיס הסוה האך בחלה נפשו ופירושו סגרע גרע נעיני
 הרוקם: ס"י הע"א בח"י סק"א דוחה להקל נגד הפוסק הגדול בלנו
 והרמ"א נס"י חרל"ט וסנרתו נלשונו הנח דוסיא דמנה ולא נקט כמו בסנה סידע
 דמי שאין להחמיר טעם כמנה דישיבת סוכה לא חליא באכילה גופא בדהכא וגם
 בשנת שהאכילה סוכה נקט נס"י רמ"ט מלכו להמנע בלשנא קלילא דלא נקט אסור
 שסום שאין להחמיר כדהכא לכינונים וגם נש"ע כאן נקט מעט שסום דאכילה סמס
 גם באלו אסור כדעת הכלנו ואולי דייקו לשון סעביל דלא כפירש"י רק להעמיס מעט
 בדאמרי אנשי לא אהלנו רק עינול מעט: ד"ש סק"ז רביס נוהגין שלא
 לאכול סנה טר"ה אל תקרי רביס אלא רביס דעת ולשחוק יסנב וכחולקים על
 החכמים וכן ודאי בכלל דברי הירושלמי פ"ק דשנת דהוי יוהרא ובר דווי עמס"ל
 בחלק כ"ס סוף ס' שנה: ס"י הע"ב ע"ז סק"ה דברי רמ"א
 סחירה קילור והמעין ינחין לשון נח של הרמ"א שיש בו חשש שנראה כמוסף כלומר
 דסנרת הוברר אינו סנודר שגם הרא"ש כתב בלשון איכא לסיטר וחי לאו חשש
 מוסף הוי סמכינן נגד חשש סכרות טסוס דמוסף חסיר סהוא פגם בגופו סב
 ולא"ת עדיף וסכרות אינו פונע בגוף סמלוח: ונח"י סק"ה
 על הב"ח יש להסליך לפמס"ל עיקר כהראב"ה הסינה רשות וגם ראייתו מן אנל
 סיפס בראש אינו רק כמעודת הבראה ס"י דרגס ולא דרך חירוש וסררה רק
 לכבודו לפוג לנו מלערו הגדול נשו נפ"ג דנרכוס שעונרין לכבודו איסור דרבנן
 בעומאה: ס"י הע"ג בח"י סק"א עמס"ל בהלכות: וסם
 סק"ח עריר פסקר כחשא אשתמטתי הירושלמי שס מחילתו מחוק וסופו סר ודעת
 סנ"י שגם בינקותו כשר ועמס"ל שס וגם דבריו סנפסס סמנהג כחמכא
 עמס"ל

Friedman, Yisrael Hayim, 1858 or 1859-

23

ב"ה

ספר

ליקוטי מהרי"ח

חלק שלישי

על סדר התפלה והתנהגות האדם
במועדו וזמנו כל השנה וסדר המילה ונישואין

אשר לקמתי שושנים דברים יקרים מפי ומפנינים מספרן של
ראשונים הדומים כמלאכים ולפעמים הוספתי ג"כ נופך
משלי כפי קט שכלי אשר חנני ה' בעזר צורי וגואלי

הק"י ישראל חיים פרידמאן

אבדק"ק ראחוב יע"א

עם הוספות רבות מכי"ק אא"ז הגה"צ המחבר זצ"ל
וגם איזה הערות והגהות הנקובים בשם

זכרון מנחם

מאתי הצעיר יעקב צבי קויפמאן

דיין דק"ק מארגרעמען יע"א

נוסח השער בספר שנדפס בשנת תרע"ב

יו"ל בהידור וכפאר רב, ובתוספת מראי מקומות

ופענוח ראשי תיבות, בתוספת הגהות והערות

חלוקת קטעים, כותרות ביאור, ומפתחות

ע"י הצעיר נכדם

צבי יונתן מארטאן

עיה"ק ירושלים ת"ו

כ"ד סיון יומא ההילולא של רבינו המחבר זי"ע

שנת "הספר ליקוטי מהרי"ח" [תשע"ג]

אכילת מצה מר"ח, הטעם

ועיין בבאר היטב (סימן תשי"א ס"ק ה) ובחק יעקב סימן תע"א ס"ק ז' בשם הכנסת הגדולה (שם הגה' בי' אות ג') **דיש שאין אוכלין מצה מראש חודש ניסן**, כדי שיאכלו מצה לתאכון ע"ש, והוא על דרך דאמרינן סוף פרק ג' דנדה (ל"א) מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה כדי שתהא חביבה על בעלה ע"ש.

סדר שבת לפני הפסח

שנה"ג. לעשות חלת עני, אכילה ממצת העירוב.

הגה שבת שלפני הפסח קורין שבת הגדול. ועיין בכל בו (סימן ט"ו) שנהגו כל ישראל לעשות לחם בערב שבת הגדול וקורין לו **חלת עני** ומחלקה לעניים ומאו שוללו נשתלחה מאירה בתבואה רח"ל. ועיין בט"ז סימן שס"ח ס"ק ד' שנהגו במקצת קהלות שבערב שבת הגדול הולך השמש מבית לבית ונותן לכל אחד **ממצת העירוב** וזה אסור דבאותו שבת אין שום עירוב כלל ע"ש.

טעמים שנקרא שבה"ג

והטעם שנקרא שבת הגדול, עיין בשו"ע סימן ת"ל סעיף א' מפני הנס שנעשה בו כדאיתא בטור שם, ובתוס' בשבת פרק אמר ר' עקיבא (פ"ג ד"ח ואותו) מפני שפסח מצרים מקחו בעשור ויום השבת היה וכו', ורבים מקשים א"כ הוי ליחס הגדולה ליום העשירי בחודש אפילו בחול, ועיין בט"ז שם ס"ק א' בשם הרב ר' משה הרוף משום דבעשור לחודש נעשה עוד נס אחר **שנבקע הירדן**, וא"כ היו סבורים שהמעלה היא מחמת נס הירדן לכן קראוהו שבת הגדול דיום עלייתן מהירדן לא היה בשבת, והמג"א (שם ס"ק א') תירץ משום דיו"ד בניסן קבעו בו תענית **שמתה בו מרים**, כדאיתא בטוש"ע סימן תק"פ סעיף ב'. ועוד הרבה תירוצים נאמרו בספה"ק בענין קריאת שבת הגדול ע"ש (א).

תענית בני ניסן הטעם

ועיין בסידור היעב"ץ (שער המפקד שער ב' מבוא ב' אות ג') דאין להתענות ביו"ד בניסן, שכסדר עולם (פ"י) איתא שבאחד בניסן מתה מרים א.

זכרון מנחם

(א) ועיין בפרדס לרש"י ז"ל (סימן ק"ח) שכתב בשם רבינו יצחק מארץ הגר לפי שבשבת שלפני פסח המנהג לדרוש ולהורות הלכות ביעור חמץ ושאר הדינים הנחוצים ולספר נפלאות גבורות אלוקים איך באו אבותינו למצרים והוציאנו משם והעם מאחריים בבית הכנסת לשמוע ונראה בעיניהם היום גדול וארוך לזאת נקרא שבת הגדול עיי"ש.

בירכו מקודם וא"כ יצא החיוב דאורייתא (קובץ עין חיים שנה ו' חוברת ג' (י"ח)), והפשוט דלק"מ דשם מיירי בשכבר סיימו לקרות וכבר הסיחו דעתם מהברכה ודו"ק. א. ע"י בפני היעב"ץ לסדר עולם פ"ט

ועיין בספר מנהג בלבדוש (סימן דידן אופין בלילי ז' סילוק סדר אלהי נראין לכאורה נגד

נוסח הפיוט אל אי ויאמר כל חמירו ביתא אלז בב"ח (שם) שכן הו הין

ואוצרות יין וש' תל"ג פשי כך יש גורסין ואוצ שיש גירסא אחרת

סכינים דאישתן ארחת ר והוא לשון המים

בני שקיל מדודא

ועיין מה שכתבו של ברכת ו סעיף א' ומטעם ז מקומות שאע"פ ש אומרים, והטעם ע

(ב) עיין רש"י פי

(שיצא לאור בתניי היע התענית המקובל והגיו

וכתוספות שם ד"ה רבין במתניתין דנגר שיש בראשו גלוסטרא, אבל אם הוא דבר שיודע בו שהוא מותר ונהג בו איסור מחמת סייג אין מתירין לו ממילא משום דהוי כמו נדר, אבל על ידי חרטה יתיר, כן פירש הרא"ש בפרק מקום שנהגו [פסחים פרק ד סימן ג] והמחבר ביו"ד סימן רי"ד [סעיף א] סתם כסברא זו, אלא שהזכיר אחר כך סברת החולקים בשם יש מי שאומר, ומור"ם בהגה סיים גם כן שהמנהג כסברא ראשונה וכן סתם [הרמ"א] באו"ח בסוף סימן תרכ"ד, ואילו ביו"ד בסימן רכ"ח סעיף כ"ח כתב אם היתה בהסכמה גדר לרבים או סייג לתורה ולדבר מצוה אינם יכולים להתיר ע"כ, נמשך אחר תשובת הריב"ש, וזה תימה שסתם בכאן כדעת היש מי שאומר והאחרונים לא העירו בזה, וצ"ע. ואיך שיהיה העיקר אצלי כסברת הרא"ש, שהרי ההיא דברבים המותרים ואחרים נהגו בו איסור מוכח בפרק בתרא דנדרים [פא, ב] דעל ידי התרה ראוי להתירן, והסכמת רבים מהמפרשים שכתבתי בסימן תס"ח סעיף ד', דברייתא דברבים המותרים מיירי בדברים שידוע להם שהם מותרים אלא שהם נוהגים בהם איסור מחמת סייג, והוכחתי כן מפרק קמא דמגילה [ה, ב תוספות ד"ה דברים], ואם כן לרד"ה אף דברים שנהגו משום סייג החכם יכול להתירן להם בהתרה שהם מתחרטים שנהגו כן לשם נדר, ועוד כן מוכיח בירושלמי שאכתוב [לקמן] בסימן ח' יע"ש, ועוד דלסברת הרמב"ן והר"ן [הנוכחים לעיל] צריך [להעמיד] בההיא דבית שאן שהיו בני תורה והתיר להם רבי על ידי התרה, ולפיכך מחוורתא דפסקינן כסברת הרא"ש ורוב הפוסקים דקיימי כשיטתיה וכדכתובנא. ומכל מקום נראה לי דאף לדעת הרמב"ן ודעימיה דסבירא להו דלא סגי בהתרה, היינו דוקא במידי דהוי מחמת סייג, וכן מדוקדק בלשון הרשב"א [שם] שכתב דאילו מי שנוהג איסור בדברים המותרים כדי לעשות גדר בפני איסור כו', דומיא דבני ביטן, אבל מי שנוהג שלא לאכול בשר ויין או להתענות בזמן ידוע או שקיבל עליו שאר מיני סיגופין וכיוצא בזה, לא שייך לומר שקיבלו על עצמו [באיסורין] [כאיסורין] שאסרתן תורה, ודבר ברור הוא דלכולי עלמא בהתרה סגי דהוי כעין נדר וגרע מנדר. ותדע שהרי לעיל כתבתי שדעת הר"ן דלית ליה התרה, ובפרק בתרא דנדרים אברייתא דברבים המותרים כו' [פא, ב ד"ה משום] כתב ומכאן היה אומר ה"ר יהודה הכהן ז"ל שאם נהג אדם שלא לאכול בשר ושתות יין בזמן מיוחד ושוב רצה לשתות יין או לאכול בשר באותו הזמן צריך היתר ע"כ, הרי שהיינו סבורים שאפילו התרה לא בהתרה לא סגי, אלא ודאי כדאמרן דשאני בדברים הנעשים מחמת סייג לדברים הנעשים מחמת פרישות וחסידות, ואלו בני אדם שנוהגים לאכול מצה שמורה משעת קצירה כל ימי הפסח מסתברא דלא מיקרי סייג, ואינו אלא מילתא יתירתא דעבידי, ואם רוצה לאכול ממצה שאינה שמורה משעת קצירה מסתברא דאפילו התרה לא בעי כלל, וזה פשוט: L

של גליות כבוי הנר מפני דבר אחר ואף למעשה, וכמו שכתבו (הרמב"ם) [הרמב"ן] והרא"ש [מלוניל] והר"ן ז"ל כיון דיום טוב שני של גליות הוי מדבריהם מציינו למסמך עלייהו, וכל שכן דפשט הסוגיא הכי מוכחא וכל שכן דעת הרשב"א [הנוכח לעיל] להלכה והכי נקטינן, ומיהו אם אפשר בבית אחר או לעשות מחיצה בסדרן וכיוצא או לכפות עליו את הכלי (אית) [אין] להתיר כן נראה לי:

דיני מנהגי איסור

אמר המחבר קודם שבואי לבאר דברי הרב ז"ל ראיתי להעתיק בכאן רוב פרטי דיני מנהגי איסור המובאים בספרי שו"ת האחרונים ז"ל, ואף כי קדמני בעל ספר משא מלך יע"ש בדרך נ"ה, מכל מקום אין מדרש בלא חידוש. וסוגיות דפרק מקום שנהגו [פסחים] ודפרק קמא דחולין כבר ביארתי באר היטב על פי שיטות כל המפרשים חודשים גם ישנים בסימן תס"ח סעיף ד', ושם כתבתי העולה מכל שיטה ושיטה, וגם ביארתי המתחוויר אצלי מכל הפירושים יע"ש בארוכה, ולא אכתוב בכאן אלא פרטי דינים מחודשים בספרים, ואחלקם לסעיפים כדי שהמעין יוכל בקל למצוא מבוקשו:

הראשון במנהג שנהגו משום סייג ופרישות אי יש לו התרה או לא, ודבר זה הויא פלוגתא דרבוותא שהרמב"ן כתב בפרק מקום שנהגו בספר הזכות"י [ובמלחמות פסחים יו, א] דמקום שנהגו בתורת מנהג וידועים היו ראשונים שאין בו איסור אלא לעשות סייג למצוה הוא שהחמירו על עצמן, בזה אין מתירין להם אף על פי שהם באים לחזור בהם כענין בני ביטן [שם נ סוף ע"ב], וכן אמרו בירושלמי [שם פרק ד הלכה א] ונשאל אין מתירין לו, שכן הנשבע לקיים את המצוה ונשאל אין מתירין לו וכן ה"ר אברהם ז"ל [הראב"ר] אומר ע"כ, הרי שדעת הרמב"ן והראב"ד שאין למנהג זה התרה, וזה דעת הר"ן [שם ריש ע"ב] לדרך שני שפירש בירושלמי דנשאל דקאמר בירושלמי נשאל להכם כעין היתר נדרים, מכלל דסיפא בירושלמי דקתני אין מתירין לו היינו אפילו על ידי שאלת חכם. וכן הטור בסוף סימן תרכ"ד [עמוד סהר] הביא בשם יש אומרים שמי שעשה פעם אחת שני ימים יום הכיפורים שוב אינו יכול לחזור בו לעולם דכיון שקבלו עליו הרי הוא עליו באיסור כרת, וכתב הב"י [שם ד"ה ויש] שכן כתב סמ"ק [בהגהות סימן רכא אות ד] בשם הר"ם [מרזטנבורג] וכן דעת הרשב"א בתשובה [ח"א] בסימן צ"ח וכן כתב עוד בתשובה אחרת [ח"ג סימן רלן] הביאה הב"י ביו"ד סימן רי"ד [עמוד שלו ד"ה והרשב"א] וז"ל, כל מי שנוהג איסור בדבר המותר בגדר אפשר שהוא תמור מן הנדר והשבועה, שהנדרים והשבועות נשאלין עליהן ומתירים להם, ואילו מי שנוהג איסור בדברים המותרים כדי לעשות גדר בפני האיסור, קבלו על עצמו כאיסורין שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם ע"כ, וכן דעת מהר"ק בשרש קי"ד [קמ"ד] והריב"ש בתשובה בסימן מ"ד, אבל הרא"ש [הובא בטור הנ"ל] פליג אכולהו וסבירא ליה דיש לו התרה, ובירושלמי דפרק מקום שנהגו [שם] הכי איתא, כל דבר שאין ידוע בו שהוא מותר והוא טועה ונהג בו איסור נשאל ומתירין לו, כל דבר שידוע בו שהוא מותר ונהג בו איסור נשאל ואין מתירין. והכי פירושו לשיטה זו דנשאל דקאמר הכא לאו דוקא, ולפיכך בדבר שהוא טועה בו מתירין לו על כל פנים ומודיעין לו עיקרי הדברים, והיינו ההיא דבית שאן שהתיר רבי בפרק קמא דחולין [ו, ב] אף על פי שזה כמה שנים שהיו נוהגין בדבר איסור. ומזה"ש אלשקאר בתשובה סוף סימן מ"ב כתב שכן כתב הרמב"ם בתשובה ושכן כתב הר"י אסמעאל שכל דבר שטעו באיסור והוא

מקורו פריצא
בזמן מנחם אהרן זיון בש"ס
מנחם ירושלים

איסוריה, דהשתא אף שמתחיל בשעת היתר הוי ליה כמתחיל לאחר זמן איסוריה, וכדמוכח בשמעתתא דאגריפס [שם קז, ב] וכתבתיה לעיל בסעיף א' [ד"ה ולכן], ולפיכך כיון שהגיע שעה עשירית צריך להפסיק, אבל במתחיל בהיתר ממש אע"פ שאחר כך ממשיך הסעודה עד הלילה שפיר דמי, ועדיין צ"ע:

סימן תעב

א כדי לאכול מיד כשתחשך. כתב בספר ב"ח [ד"ה אבל] שהכונה להתחלת הסעודה בפסח אינה אלא בלילה, אבל גמר הסעודה אף בשאר ערבי שבתות וערבי ימים טובים צריך שתהיה בלילה ואינו יוצא חיוב סעודה אלא אם כן אכלה בלילה, ולא דמי לקידוש דקאי על השבת ויכול להוסיף על קדושתו, כן כתב מהר"ל מפראג [גבורות ה' פרק מת] ודבריו נכונים, ע"כ. ואינו אומר דבדואי כליל פסח אף ההתחלה צריכה שתהיה משתחשך וכמו שכתב בתרומת הדשן בסימן קל"ז דאף כוס של קידוש והסדר צריך שתהיה משתחשך וכמו שכתב המחבר, אבל בשאר ערבי שבתות וערבי ימים טובים תלוי באשלי רברבי, והרי תרומת הדשן בשאלה א' כתב שבימי הקדמונים בקרימ' התפללו ערבית וקראו את שמע בערב שבת בעוד היום גדול כל כך שהיה רב העיר שהיה מהגדולים הקדמונים הוא וכל טובי הקהל עמו הלכו לטייל אחר אכילה של סעודת שבת על שפת הנהר דונאי והיו חוזרין לבתיהם קודם הלילה, ע"כ. וכן דעת התוספות בריש פרק ערבי פסחים [צט, ב ד"ה עד] דאף גמר הסעודה נעשית ביום דומיא דקידוש, ומיהו הביאו בשם (מהר"ד יחיאל) [רבינו יהודה] דאף בערבי שבתות וימים טובים לא מצו להתחיל לאכול עד שתחשך דומיא דערב פסח, והביאו ראיה מהירושלמי [פסחים פ"י הלכה א] דקתני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך, ואע"פ שבש"ס דילן [שם] הביאו הך ברייתא ולא הזכירו זה הלשון, מכל מקום בדברי ר' יוסי קתני אוכל והולך עד שתחשך אלמא דלא מתחלת סעודת שבת אלא משתחשך, ויש לדחות דהיא משום דלא קבל עדיין שבת, אבל כל שקבל עליו מבעוד יום וקדש, לעולם דמצי למיכל מבעוד יום. והרשב"א בפרק תפילת השחר [ברכות כו, ב ד"ה הא] בההיא דאמרין התם מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס, כתב, מיד קאמר ואפילו קודם שתחשך, ובקידוש של כוס זה מותר לו לאכל בשבת, וכן הסכים רבינו האי וכן הראב"ד, אע"פ שיש מקצת מן הגאונים ז"ל שאומרים שאינו אומר קידוש עד הערב, ע"כ. וזה נראה כדברי מהר"ל מפראג, דעד כאן לא פליגי אלא בקידוש מכלל דלכולי עלמא אינו יכול להתחיל לאכול אלא בלילה, ולשון הירושלמי מוכח נמי כסברא זו, והביי לעיל בסימן רס"ז [ד"ה ומ"ש רק] הביא מתלוקת בזה, ודוק:

ב דרך חירות. הטעם כתב הרמב"ם בפרק ד' [מהלכות חמץ ומצה הלכה וז:] לפי שבכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יוצא עתה משעבוד מצרים שנאמר [דברים ו, כג] ואותנו הוציא ממש, ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה [שם ה, יד; טו, טז; טז, יב; כד, ככ] וזכרת כי עבד היית, כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית ולפיכך מיסב דרך חירות. והכי איתא בירושלמי בריש פרק ערבי פסחים [שם]:

ג לא ימה ע"ג גבו ולא ע"ג פניו. הני תרי גוויי הוא פרקן שמוכר בתלמוד [פסחים קת, א] וכמו שכתב המחבר לעיל בריש סימן ס"ג ועיין במה שכתבתי שם:

עבר מכין אותו לפי אומד בית דין ולפי חומר העבירה. ודעת התוספות לפי מה שכתב הריב"ש בשמם, שאף במכת מרדות מספר המכות הם כשל תורה אלא שאינן חזקות כמותן, ויש לזה סמך בפרק קמא דקידושין דף כ"ח [ע"א] הקורא לחבירו ממזר סופג את הארבעים. אבל רש"י אע"פ שפירש שם [ד"ה סופג] דהוי קנסא מכת מרדות, בפרק רבן גמליאל [ניבמות נב, א ד"ה והתניא] אהא דאמרין התם והא תניא לוקה ומשני מכת מרדות מדרבנן, פירש והא תניא לוקה ואין מלקות ארבעים אלא על דברי תורה, וקמשני האי לוקה לאו מלקות ארבעים הוא אלא מכת מרדות מכת רידיי מדרבנן. וההיא דממזר שניא דלפי שהוא אומר שחבירו עבר בלאו לפיכך סופג את הארבעים כדין עובר בלאו, אי נמי שאני התם דהכי אתמר בהדיא, אבל סתם מכת מרדות שבש"ס הוא לפי ראות בית דין, וכן עיקר כדעת רש"י והר"ן ז"ל, ועיין לקמן בסימן תצ"ה סוף סעיף ב' [בפרי חדש]:

כתב

הרוקה בסימן ר"ף דאסור לאכול מצה בערב פסח דכתיב [שמות יב, יח] בערב תאכלו מצות, ע"כ. משמע דסבירא ליה דאסור מדאורייתא דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה וכההיא דאמרין בסוף פרק כל שעה ואכלו את הבשר בלילה הזה לקובעו חובה לזמן וליתא, דהתם מיותר קרא אבל הכא דרשינן ליה לקובעו חובה לזמן הזה או לטמא ושהיה בדרך רחוקה כדאיתא בפרק כל שעה [שם כח, ב] ובסוף פרק ערבי פסחים [קכ, א], וכן בירושלמי דריש פרק ערבי פסחים [פ"י הלכה א] לא הוזכרה דרשה זו, וכן כתב הרמב"ם [שם] שאין איסור אכילת מצה בערב פסח אלא מדברי סופרים, ולכן עיקר ההרוקה מנפשיה אסמכיה אקרא, ודוק: L

ומה שכתב ויש מהמורין שלא לפרר. עיין לקמן במה שכתבתי בסוף סימן תרי"ב בסייעתא דשמיא:

ומה שכתב אינה נקראת מצה עשירה. עיין מה שכתבתי בשם הראב"ד [חמץ ומצה ו, ה] בסוף סימן תנ"ה:

ג [אם התחיל לאכול כו.]. זו היא שיטת רוב הפוסקים והרא"ש מכללם, דסבור כשינויא דרב פפא [שם צט, ב] דהוא בתרא דמוקי מתניתין כו' יהודה, ור' יוסי פליג אף בערב פסח, ור' יוחנן ור' יוסי בר חנינא [שם ק, א] בהתחלה איירי ולא בהפסקה, ובהפסקה קיימא לן כשמואל דפורס מפה ומקדש ולא מפליג בין ערב פסח לשאר ערבי ימים טובים, יע"ש בפסקיו [פסחים פ"י סימן ב]. ולי נראה דאע"ג דאמרין בגמרא [שם] ולר' הונא מי ניחא והא אמר ר' ירמיה אמר ר' יוחנן כו' מכלל דפליג ר' יוסי בתרווייהו, דמשמע דלר' פפא פליג ר' יוסי בתרווייהו, ליתא, דהיינו מקמי דידעינן דאיכא ברייתא דמייתי בש"ס בתר הכי [שם ק, ב] דקתני ושרין שאין מתחילין ואוקימנא לה בערב פסח, אבל לבתר דשמעינן דר' יוסי מודה בערב פסח, על כרחך לא אתא רב פפא אלא לומר דמתניתין איתא נמי כו' יהודה, ומעתה, ההיא דקאמר ר' יוחנן הלכה כו' יהודה בערב פסח כו', מיירי בהפסקה וכאידך ברייתא דמפסקין לשבתות. ומכל מקום הדין דין אמת דסגי בפריסת מפה, ולא בעי עקירת שולחן כפסק רשב"ם [שם ק, א ד"ה אמר לו], משום דאע"ג דהלכה כו' יוחנן או כו' יוסי בר חנינא לגבי שמואל, מכל מקום בדרך ק"ה [ע"א] לא קאי רב כותיה דר' יהודה, ונמצא רב ושמואל תרי לגבי ר' יוחנן, ולפיכך אית לן למפסק דלא כותיה, וגם בירושלמי [שם פ"י הלכה א] לא הוזכרה שום סברא זולתי סברת שמואל דפוסק כחכמים דפורס מפה ומקדש, וזה היה דעת הר"ף [שם יט, ב] לפסוק כשמואל, וכן עיקר דאף בפסח סגי בפריסת מפה. ועיין מ"ש בסימן רע"א בסעיף ד':

הוצאת מנחם מאן עיני גאלת
מכון ירושלים